

חברינו

תניק ונינה

אינם

מהדורה מיוחדת לזכרם

חברנו היקר
תניק בן משה
איננו
בית דגניה אבל עם המשפחה

תניק בן-משה

כ"ג אב תרפ"ו – י"ג ניסן תש"פ
3 באוגוסט 1926 – 7 באפריל 2020

על תניק

תניק בן-משה, הלא הוא יונתן קיפניס, נולד באוגוסט 1926 כבן שני לפנינה ומשה, שנתיים אחרי ריבה הבכורה. כשנה אחריו נולד בן הזקונים אסף. תניק ואסף הרבו לבלות במשחקים ותעלולים ביחד והיו קרובים מאוד זה לזה.

בני גילו של תניק בדגניה היו מוטיק פיין, תוליק תנפילוב, אשר שמטרלינג, מוטיק ליס, דניאל שיפריס, שלומית קווינט, צפירה פלמוני, רחלה נקריץ', נירה בן יעקב וחיה היילברון. מוטיק פיין היה חברו הקרוב, בעיקר לתעלולים. את רוב זמנם בילו מחוץ לכיתה. כשהמורה שמעון ביקש לשחררו מעולם ומתעלוליהם אימץ אותם יוסף פיין, שעסק בבניית חדר המוזיקה בבית החינוך. הוא שלח אותם להביא במריצות חול משפת הכנרת, מה שעלה להם בזימון למשפט על גנבת חול. יוסף פיין, שליווה אותם למשפט, פדה אותם בכסף מעונש של צליפות קורבץ.

תניק חבר לתעלולים גם לבני כיתה אחרים. וכך יום אחד החליט יחד עם חבר מדגניה ב' וחבר מבית זרע להתנקם במורים ולגנוב את צרור המפתחות של כל בית החינוך. את הצרור הגנוב הסתירו במערה הסודית שלהם. אבל יעקב בודניק, מנהל בית הספר, שדגל בשיטות חינוך ליברליות, הצליח לגלות את זהות ה"גנבים" ואף לשכנעם להחזיר את הגנבה מבלי שיענשו. הלימודים בבית החינוך חזרו למסלולם, אבל בסוף כיתה י' פורקה הכיתה והנערים נשלחו לעבודה בקיבוציהם. יש המתרצים זאת בגיוס של צעירים רבים מהקיבוצים לצבא הבריטי ולפלמ"ח. תניק טוען שהיה זה בשל התנהגותה הפרועה של הכיתה.

ב-1946 התגייס תניק לפלמ"ח. הוא נשלח למחלקת משמרות, שבקרבות תש"ח שויכה לחטיבת הראל ולחמה בעיקר באזור ירושלים ובדרך אליה. השירות בפלמ"ח היה גם הסיבה לשינוי שמו. מה פתאום לוותר על השם קיפניס, שלדברי יעקב פלמוני, הוא ראשי תיבות של "קומה יה פלטה נפשי ישועתך סלה"? תניק הסביר: "ב-1947 תפסו הבריטים את כרטיסיית הפלמ"ח, וניתנה פקודה לכולם להחליף את שמותיהם. התקשיתי לבחור שם שאוכל לזכור בכל מפגש לא צפוי עם הבריטים, ובחרתי בשם שלא אשכח – בן-משה, שם אבי". (כשאתי שמע את הסיפור הוא החליט לחזור לקיפניס).

בהפוגה ב-1948 חויל לצה"ל ונשלח לגולני, לגדוד 13, לפלוגת הסיירים. בעוד שאת הסיירות אהב מאוד, את הקרביות – הרבה פחות. חיי אדם היו יקרים בעיניו. הוא סיפר שבתקופת שירותו בפלוגת הסיירים

סבל הדרום ממכת מסתננים. במהלך סיור בדרום הבחין הצוות שלו בשלושה אנשים מתכופפים בשטח. היו אלה זקנים ערבים שקטפו ירקות בשדות הקיבוץ. במקום לירות בהם, כפי שהציעו חבריו, הציע ללוותם עד לגבול מצרים ולשלחם מעבר לגבול. וזה מה שעשו.

הוא השתחרר מהצבא רק ב-1952, וזמן קצר אחר כך הוזמן על ידי הרצל פיין, מנהל "הדגים", להצטרף אליו. וכך התחיל פרק העבודה בדגים. במקביל ארגן תניק טיולי שבת לקבוצת הצעירים בדגניה, ובהיעדר בנות צירף אליהם את בנות בית ירח.

בסוף שנות החמישים יצא לשנתיים לטפל בפינת החי של בית ברל תחת הנחייתו של ד"ר משה דור. לאורך כל השנים אחר כך יחזור ויספר איזה מורה מצוין היה דור וכמה הרבה למד ממנו. בתום תקופת בית ברל חזר לדגים. ובין לבין, ב-1961, תניק ונינה מתחתנים.

כשמוליק החליף את הרצל נוצר צוות מנצח שהתמיד בעבודתו לאורך שנים, עד שחן נכנס להחליף את מוליק. העבודה עם מוליק בדגים חיזקה עוד יותר את חיבורו של תניק אל הטבע ובעיקר אל הצפרות. בשעות שאחרי העבודה הקים תניק פינת חי קטנה עם גרבילים וכלוב שבו חיו הקופה דודו ואחריה בתה נוקסי.

בשנת 1967 הצטרף תניק לצוות שיועד ללמוד בתל אביב את העבודה בטולגל ולעבור עם המפעל לדגניה. כל שנותיו בטולגל עבד במחרטה והצטיין בעבודת המחרטה. אבל תמיד ראה בעבודה בטולגל צו פרנסה, ולהנאתו היה משתמש במחרטה ליצירת כלים ופמוטים.

בשנות השבעים המאוחרות חלמו תניק ומוליק להרחיב את התצפיות בציפורים אל מעבר לגבולות הארץ ותכננו נסיעה לספארי בשמורות בקניה. הנסיעה התגשמה בשנת 1978, בחברת הצפר יוסי לשם והזואולוג גיורא אילני ובמימונו של יעקב בודניק (עכשיו על תקן של חותן). החוויה הייתה מרשימה כל כך שלאחריה ייסד תניק חוג צפרות בדגניה. יחד עם אפרים בן צבי, ישי הדס, משה אשל, חן ורדי ויונתן בראור ובחזקו של מיכל הלוי ואלי לוטן מכנרת המושבה ורוחה שרת מדגניה ב' היו יוצאים כל יום שישי בשעות הצהריים לצפות בציפורים במקווי המים בסביבה, ולקראת השקיעה – מתמקמים לשתיית קפה ולקינוח בעוגות. עם השנים נשרו חלק מהחברים, ובשנים האחרונות גם תניק הפסיק לבוא, אבל החוג שהקים עוד חי וממשיך. שנים עסק תניק בשעות הפנאי בהקלטה ובשמירה של סרטים בנושאים שאהב והתעניין בהם: טבע, אמנות, אישים, היסטוריה, אסטרונומיה וספורט. הוא אסף ספרייה ענקית של סרטי וידאו והיה משדר אותם בערוץ דגניה וגם משאיל לחברים לצפייה, עד שהשכלולים הטכנולוגיים וריבוי הערוצים והתכניות בטלוויזיה ייתרו את השימוש בוידאו.

ובינתיים הילדים גדלו ועזבו את הקן, התחתנו ונולדו נכדים. והילדים והנכדים נהנו לבוא לבקר את סבא וסבתא ובהזדמנות זו גם לטייל. בייחוד שימחו את סבא וסבתא הקטנים שבהם, בתורם, והאחרונה בהם היא ליהי. ובמקום לנסוע לחו"ל תניק מטייל בכל מקום בעולם דרך הטלוויזיה. וכאן הוא מוצא גם את כל התחומים האחרים שהוא אוהב ומתעניין בהם. ובשנים הבאות, במקום חוג הצפרות, יש לנינה ותניק סיורי ציפורים משלהם, ונראה שתניק מתכנס למסגרת המתאימה לו ולגילו. והלוואי שיכולנו לעצור בזה. נגה, גילה, איתי ותרצה, היה לכם אבא מיוחד, שאהב והעריך את אימא נינה ואתכם בדרכו שלו. אתם הכרתם אותו וידעתם עד כמה עולמו רחב. גלו ושמרו את מה שקיבלתם ממנו. אנחנו נזכור אותו כאיש רעים וכאיש הטבע.

כתבה: רחלי בן צבי

תניק / נינה בן משה

תניק – בעל, אבא, סבא, וחבר,
הוא עולם שלם של ידע מצטבר,
השבוע, כשניקינו את הספרייה,
פגשנו כל מה שלמד וקרא.

הילדים היו שואלים שאלה מכל סוג,
אימא הייתה עונה בערך, לא בדיוק...
ואז, מתוך ייאוש, היו עוברים לאבא.
והוא היה מוציא ספרים... מראה ומסביר,
הילדים מרוצים – הכול מובן ובהיר.
גאולוגיה, כוכבים,
אבני חן, תורת האקלים,
ציפורים או צדפים,
אבולוציה או קופים.
את הידע הוא רכש
לבדו, מהספרים.
גם זכר שנים על פה
את כל המספרים...

ולפני 20 שנה, אולי כפול פי שניים...
הוא ייסד חוג צפרות יחד עם אפרים.
כל יום שישי בצהריים
בני החוג אז חמושים
במשקפות, טלסקופ ומשקפיים
לראות ולזהות מינים של ציפורים,
קבועות, נודדות ואלה הנדירות
המבקרות חדשות לבקרים.
בעוד הוויכוחים לוהטים:

"זה חיוויאי", "זה שלך", "זו דיה סתם"
השמש כבר יורדת... ממהרים לבחור מקום.
שותים קפה, עוגה ונפרדים. שבת שלום.

כשהיה עוד צעיר ורב הישגים,
אחרי עבודה קשה בבריכות הדגים,
היה מגדל נברנים וקופים
וגם אקווריום גדול וחיות ים מאילת,
שבמשך הזמן... נפטרו אחת אחת.

טיול לאפריקה היה חלום חייו
לשם הוא יגיע... ממש חייב!!
פנינו אל המחנך הדגול, אל אבא יעקב
זה "טיול לימודי", הסברנו, מהתחלה ועד הסוף".
אבא התרצה... ומזומנים נתן לרוב
תניק, מוליק וג'ורא חגגו שם עד הסוף.
בינתיים התמלא הבית בצדפים ואבנים,
קנים ונוצות נוצצים ומאובנים.

יום אחד איתי בא הביתה מעוצבן,
עבודה גדולה נתנו במקום מבחן.
אבא ואיתי אז בחרו את המפעל בנהריים!
איתי המשיך עוד לשחק, ואבא שינס מותניים...
כך הכין עבודה למופת יחד עם הבן
שגם רוטנברג עצמו אמר עליה אמן.

בטיולים עם הילדים, בוואדי פיג'אס וגם בהר,
אין אבן שלא הרימו לראות מי שם גר...
מרבה רגליים, נחשים, חיפושיות וגם עקרב
זכו כולם, בכל שבת, מבני משה למעקב.

...

ונמשיך לספר על מעשים מופלאים
שאינם נגמרים... בפרקים הבאים.

תניק

אבא שלי נפטר בשיבה טובה.

לא אספר עליו במתכונת עבר, כולכם מכירים אותו, כבר יותר מ-90 שנה הוא חיי ביניכם.

רק סיפור קצר אחד אספר על מקרה שהיה לי אתו באחד מביקוריי.

בשנת 2017, כשהגעתי לבקר את הוריי, יצאתי עם אבא לטיול בקלנועית שלו בשבילי דגניה, לקטוף פרחים ריחניים מגינות החברים, לצפות בעיר הציפורים בחוף הכנרת, לבהות בשקיעה האדומה מעל אלומות ולשמוע בפעם המי יודע כמה את הפתגם: תראה את הקיר הזה של הגולן, 300 מטר מעל הכנרת... בשום מקום בעולם לא תראה קיר כזה.

אבל היום הזה היה שונה מכל פעם אחרת שטיילתי אתו. הוא אמר לי: "בוא, נלך לבקר את קיפניס". אף פעם הוא לא היה מוכן להיכנס לבית הקברות, מאחר שהיה איש רציונלי ולא האמין בעילוי נשמות תמיד היה אומר: ברגע שאדם נפטר הסיפור נגמר ואין טעם לבקר את הקבר, מעפר באת ואל עפר תשוב.

הנשמה לא עולה למעלה, ואתה לא פוגש אף אחד...

המשכנו עם הקלנועית על המדרכה, לצד הכביש הראשי, לאורך הירדן. הוא טס במהירות של 10 קמ"ש, ונראה כי הוא נהנה מהנהיגה בצעצוע החדש שלו.

נזכרתי שבילדותי הוא היה לוקח אותי באונימוג לברכות הדגים בשבתות.

כאילו לא עברו כמעט 50 שנה.

עברנו את אבומסמס ואת המקום שבו עמדה פעם הסוכה של איצ'ה, המציל, ונכנסנו לכביש הפנימי בשער בית החינוך עד שער בית הקברות, ליד פינת החי.

הוא ירד מהקלנועית וצעד באטיות אל הקבר של קיפניס.

עמדנו שם דקה ארוכה... בשתיקה, ראיתי נצנוץ בעיניו, והרגשתי שהוא מתחבר אל המקום שבו קבורים אבותיו, אבותינו.

ואז הוא אמר, ספק לי ספק לעצמו: "אני כבר לא מפחד מהמוות, אני יודע שאפגוש את אבא ואת אסף, שממש חסר לי". מבחינתו, זה היה רגע נדיר, שבו הרגש גובר על השכל. לא עוד מפות, תכנונים ומספרים. רק משפט אחד קטן שאומר הכול.

נוח בשלום על משכבך, אבא יקר. אני מקווה שתפגוש אותם.

איתי

לאבא

כותבת כדי לזכור אותך כפי שהיית.

"על הנייר" היית צווארון כחול, עבדת בברכות הדגים ואחר כך בטולגל, לפי צורכי הקיבוץ. אך היית סקרן וחקרן, ופתחת לי דלתות לכל כך הרבה עולמות – היסטוריה, אסטרונומיה, ארכאולוגיה, תנ"ך, זואולוגיה... ובמיוחד אהבה לטבע ומבט מתפעל – בנופים, פרחים ובעלי חיים.

לא נהגת לשאול מה שלומנו, ולא היית חזק בשיחות חולין. השיחות היו בדרך כלל הרצאות, והיה צריך להקשיב בסבלנות. אבל תמיד היו לך סיפורים מעניינים.

היית מודל להוגנות, נאמנות, חריצות וערכיות. שנאת את הפוליטיקאים והמושחתים. לקחת דברים ברצינות, ולכן בדרך כלל אמרת "אני לא מבטיח, אבל אשתדל". במקביל, ידעת לעשות שטויות ולהתלהב כמו ילד מהחיים.

היית מאוד חסכן ולא נהנתן במיוחד. כעסת כששברנו צלחת בטעות. אל השטיח הפרסי ובהמשך אל הסטריאו שקנית התייחסת כמעט כאל עוד ילד במשפחה.

התנגדת למסעדות, וטענת שאין מה להשקיע במה שעוד מעט יצא מהצד השני. במקביל לא חסכת במאמץ, היית יצירתי ועשית המון דברים – חוג צפרות, שעונים ופמוטים בטולגל, חידות שחמט, ריבות ענבים ותותים, הקמת ספריית הווידאו, נגינת שירי פלמ"ח והצבא האדום במפוחית בימי שישי והמון קריאה וטיולים.

ידעת טוב מאוד להעסיק את עצמך, וניסית להעביר לי את זה. פעם אחת בילדותי, כשהשתעממתי וביקשתי שתשחק אתי, נתת לי ציטוט של רפול: "תחשבי שאת לבד במדבר".

היה לך "עניין" עם חיבוקים ונשיקות, ובכלל, דגלת ברציונליזם, ולא הרבית לבטא רגשות. אך יכולנו להרגיש, בלי מילים, את האהבה, הדאגה והאכפתיות, שהיו שם תמיד. את סבא קיפניס ביקרת כל יום, במשך שנים.

התקופה האחרונה הייתה קשה. הרבה דברים הלכו לאיבוד, ובסוף גם אתה. אני מאוד עצובה עכשיו. אבל גם שמחה בשבילך, שהצלחת להשתחרר מהסבל, לפרוש כנפיים ולעוף למקום אחר, כמו הציפורים שאתה כל כך אוהב.

אוהבת,

תרצה

18/4/2020

זיכרונות מתניק

פעם היינו נוהגים להתכנס, לשבת ביחד ולהעלות זיכרונות מחברה או חבר שנפטרו או נהרגו תוך רצון העלאת נושאים נשכחים, אפיזודות, חיבורים משותפים או סתם אסוציאציות שעלו לנו בראש.

לפחות שני מפגשים כאלו אני זוכר אחרי נפילת מיכה ליס ופטירת מרים זינגר. באותן הפעמים היוזמת והרוח החיה הייתה נינה שלנו.

כעת תניק שלה איננו!

לגביי ולגבי בני דורי וכיתתי מדגניה – עמיאל כהן, חנני תבור, גד הורביץ, ישראל ביטנר, איציק אנקורי, אמירה דרור – וכן הכיתה שמעלינו – צלה בילו (ילניק), גליה הדס, חנה "הקטנה" אשל, רמי פקר, נוגה מרכוס, אורי בלקינד ואקי ארצי, תניק היה דמות! היה המדריך שלנו לטיולים, המורה שלנו לטופוגרפיה, הסייר מהפלמ"ח.

סיפורים רבים סופרו על כושרו ויכולתו הפנומנליים לצפות, לאתר מטרות, אנשים או עצמים גם ללא המשקפת. מובן שסבלנותו הרבה סייעה לו בכך.

מספר נקודות וזיכרונות עולים לי בהקשר של תניק ובלי קשר בין אירוע או סיפור וללא כרונולוגיה:
1. בערך בשנת 1957 נערך בדגניה "קרנבל הקניבל" בכתובתו, הפקתו ובימויו של **דידי מנוסי**. (תזכורת מהארכיון – "הקניבלים" היו בני הדור הצעיר בדגניה שקראו לעצמם כך בגלל מרים זינגר, אימא של חן ברק.) בקטע העוסק בתניק רואים אוהל סיירים, ומספר בנות מנסות לפתות את תניק לצאת החוצה אליהן. תניק, הרווק והדון ז'ואן המקומי, רוצה רק להאזין למוזיקה קלסית...

2. בהקשר זה, כמובן שהשיר המתאים לו ביותר הוא: רק לא סייר:

"קל יותר לעצור את הרוח

או בשבי לקחת ענן,

אך בתי, אם רוצה את לנוח?

עם סייר אל יהא לך עניין

ואם זה מגברעם,

דורות או יקנעם

הוא לבבות שובר ממש בקבלנות.

בנות הוא מחבב,

עוגב ומתלהב

אבל אוהב – אהב הוא סיירות".

3. תניק ומוליק וינר (גפני) עבדו שנים רבות בברכות הדגים (מדגה) בדגניה. כילדי ה"צריפייה" אהבנו מאוד לעבוד במדגה מגיל הכי צעיר. שתי אנקדוטות זכורות לי מאז:

א. תניק ומוליק היו מתווכחים על כל דבר ועניין. למשל, יכלו להתווכח חצי שעה אם לפרוש את הרשת מימין או משמאל. זה אומר כך, והשני – אחרת. לאחר חצי שעה אומר האחד לשני: "צדקת". עונה הראשון: "לא, אתה צדקת". וכך נמשך הוויכוח הלך וחזור.

ב. בתקופה מסוימת עבד עמם פועל מהסביבה. עבדו יחפים במים הבוציים. לפתע עוצר העובד: "קיבלתי דקירה ברגל" (כנראה מדג אמנון "מושט" או סתם מקוץ). תניק ומוליק אומרים לו: "קיבלת נכישה מנחש מים. הנחש מאד ארסי. אתה חייב להביא את הבוהן (המלאה בוך) לפה, למצוץ את הארס ולירוק אותו. אם לא תעשה כן – תמות!" כל זה ב"נון שלנטיות" ובשקט גמור. בהערת ביניים – נחש מים איננו ארסי...

הבחור מתפתל, מנסה להביא את הבוהן לפה. איננו מצליח. אומר כי מרגיש את הרגל מתחילה להתקשות כלפי מעלה, מבקש עזרה. תניק ומוליק, בשקט מופתי: "אם לא תצליח – תמות". במאמץ עילאי, תוך התפתלויות מרובות, הצליח במשימה. מיד רווח לו. הרגיש את הנפיחות יורדת, וכך ניצל!

איש מיוחד ודמות מיוחדת. אחד מאחרוני "הקניבלים", הנוער המקומי, שהקימו את ה"צריפייה" הראשונה וגרו בארבעת הצריפים הירוקים במקום שבו נמצאת כיום "שכונת המגורים".
יהי זכרך ברוך.

עודי גנני

איש הציפורים / איתי קיפניס

הזמן עצר מלכת
נשארו הזיכרונות
האיש הלך ולא ישוב
הוא עזב על בהונות.

הוא היה לנו צפון, דרום,
היה מזרח ומערב
גלגל החיים ימשיך לנוע
מכאן ואילך בלעדיו.

שעת בוקר מוקדמת,
ממעל להקת חסידות
תניק, במושב המפקד,
מוריד פקודה ברשת:
"עצור מיד, כבה מנוע, הנה הן יורדות".

עלינו שלוחה, ירדנו שתיים
בהתקרבות חרישית
כמו כיתת סיירים בפלמ"ח
עוד 100 מטר, אולי מאתיים.

לטבע אין שעה, אין יום ואין גבול
ביציאה לטיול לוקחים הכול
משקפות, מדריך ציפורים
ערכת קפה, הכול כלול.

נוסעים לאורך הירדן
מאשדות לגשר הישנה
מצד ימין קיר שרקקים
מלפנים ציפור על תיל
אנפת לילה חונה.

הרבינו בסיורים בעמק, בהרים
בדרכים לא דרכים
האם הרכב יעבור?
"סע קדימה ואל תדאג, אני אחליט
מתי לעצור".

תניק

תניק היה עבורי מודל לחיקוי והערצה.

למרות פער הגיל (עשור וחצי כמעט) היה בנינו קשר מיוחד.

במבט לאחור, די ברור לי שקשר זה נבע משתי סיבות עיקריות: האחת – נפשו של תניק צעירה הייתה, ואפשר לומר ילדותית. אפשרה לו "לרדת" אל הנער שהייתי. השנייה – אהבתנו המשותפת, שאינה ניתנת לכמיתה, לבעלי חיים.

מסכת הידידות שלנו הנה מקרים-מקרים: כוכבים-כוכבים המצטרפים לשובל של שביט בוהק, החוצה את השמים.

צעיר מאוד הייתי כאשר תניק השתחרר מהפלמ"ח. (באחד הימים סיפר לי שבתום ההפוגה הראשונה במלחמת השחרור חזר ליחידתו, כאשר הוא מביא עמו חבר מדגניה, אמי בודניק (שהפך ברבות הימים לגיסו).

ולכן אינני יודע איך "נתגלגל" העניינים כאשר השתחרר וחזר הביתה. מה שאני כן יודע, שאהבתו לבעלי חיים הציבה אותו בגן הזואולוגי של פרופסור מנדלסון.

אילו סיפורים ובאיזו התרגשות שמעתי ממנו על אותה תקופה... למשל: על העורב, שהוא עוף כה חכם ואורב מאחרי רגליו של הנשר. בזמן ההאכלה הנשר מנער את הבשר שהוגש (ברגל אחת), קדימה ואחורה. כאשר רגל הנשר מונפת לאחור העורב חוטף לו נתח.

רק מי ששמע את תניק מספר על חכמתו של העורב יכול להבין את נפש הילד אוהב החי שהכיל גוף העלם הבוגר הזה.

ואז עשה תניק בדגניה שני דברים: ייסד את "פרבר הקניבל" (כאשר זוג נעלי הסייר שלו תלויות בפתח הצריף שבו גר), ובין חמוקיה של רפת ד' בנה את פינת החי (הראשונה).

איש לא יכול לשכוח את "דודו", הקופה הרגזנית והנושכת שהייתה דייר הכבוד בפינת החי והייתה אהבתו הראשונה לנקבות. על תניק ודודו יש לי סיפורים רבים (להזדמנויות אחרות).

זוג בזים היו תושבים נוספים בפינת החי. תניק הצליח לשכנע את עובדות המטבח (אל תשאלו אותי איך), ובמקרה (4 דלתות) שהיה בקיר המטבח המזרחי, יום יום, הייתה צלחת ועליה שני טחולים של עוף עבור הבזים של פינת החי.

באותה עת העביר אליי תניק את הטיפול וההאכלה של פינת החי. שעות רבות רבות היו לנו יחד. שמעתי אותו בעניין רב ובהערצה עיוורת.

הוא אהב, הבין וידע עופות וציפורים מאין כמותו. תמיד חבש כובע מצחייה עם וילון בעורף (היטלמאכר) שהביא מהפלמ"ח, דבר שהקשה עליו לחפש ציפורים בשמים. אף שעל צווארו ענד תמיד משקפת, מוליק הוא זה שהיה מסב לבו לציפור בשמים.

אגב, אם הזכרתי את מוליק, בימים שבהם חייב הייתי לעבוד באחד מענפי המשק עבדתי כמובן ב"דגים". שם מצאתי את עצמי "מתחכך" עם תניק ולומד, לומד, לומד. בארוחת הבוקר שנערכה ברחבה ליד "מקלחות הדגים" (זוכרים? כן, היה דבר כזה) צחק מוליק על תניק שהוא מאביס ממכלי הפח שבהם הכינה ברכה הטורקיה אוכל לשדה צלחת גדולה של גבינה לבנה ועליה שכבה עבה של ריבה אדומה ואמר:

אתה עדיין בגן של מרים זינגר, גבינה לבנה וריבה.

ותניק, בשקט סטואי, ענה:

"זהו מאכל שלא נס ליחו – ולא נמר טעמו".

לקח את זה מאיזה נביא במקרא.

נפש הסייר של תניק, גם היא, לא נס ליחה, והוא אהב מאוד לטייל. טיילתי אתו לא מעט. במסגרת חברת הילדים יצאנו אתו לטיולים רבים.

לעולם לא אשכח את הטיול ל"גיב יוסף". מישהו יודע היכן זה?

או טיול לשני העצים בקיץ, ביום החם ביותר בשנה, 45 מעלות בחוץ. לפנות ערב עמדו כל ההורים ליד "הסוכה הגדולה" לצפות בנו חוזרים שלמים. (לא היו אז פלאפונים).

אבל הלכנו אף חזרנו עם תניק. וזה היה מספיק בטוח.

תמיד תיזכר אצלי, פלמחניק, סייר, אוהב בעלי חיים.

עוזי אילן

"תנין זקן" איננו

תניק, חבר ילדות, חבר לפלמ"ח, גיס. כאשר היינו ילדים קראנו לתניק, בין השאר, בכינוי: תנין זקן מחרתיים מתחתן... ציטוט משיר של המשוררת אנדה עמיר, וכאילו ניבאנו אז שהוא יגיע לגיל מופלג. עם מותו, שבע ימים ומעשים, אני רוצה לחזור אל מה שכתבתי עליו לכבוד יום ההולדת התשעים שלו – סקירה של כישרונותיו ותכונותיו:

ליצן שובב – כאשר מנוח החל להקפיד על העברית הנכונה של כולם, ובעיקר של הנוער והילדים, הוא החליט להוציא את המילה בטח מהלקסיקון שלנו ולהכניס במקומה את המילה ודאי. יום אחד תניק התגרה במנוח וצעק: "מנוח, בטח, בטח..." מנוח התמלא חמה, רדף אחריו, תפס אותו והכניס לו חמש אצבעות (סטירת תחת) ואמר לתניק: "תגיד ודאי, תגיד ודאי". כאשר תניק השתחרר ממנו והיה במרחק בטוח הוא צעק למנוח: "בטח שאומרים ודאי".

בזמן כיבוש מנזר בית ג'מאל במבצע "ההר" במלחמת העצמאות יחידת הסיירים של הגדוד הרביעי הגיעה ראשונה לשער המנזר, ותניק שבר במקלו פסלון. הדבר נודע לפוליטרוק הגדוד בני מהרשק, והוא נזף קשות בתניק.

רומנטיקן – לאחר הצבא נוצרו הרבה רומנים קצרים עם אורחות השבת שבאו מהעיר. לגבי הייתה חברה כזאת, חנה'לה מכפר סבא (לא חנה שהייתה חברה קבועה של תניק), קטנטונת וחיננית. יום אחד טיילנו באזור הכניסה לדגניה, ופתאום תניק אומר: "בואו נתחרה בריצה עד לבית אבומסמס". כולנו רצנו, אבל חנה'לה ותניק, כמובן, הגיעו ראשונים ונעלמו עד עצם היום הזה, למגינת לבו של גבי.

מארגן טיולים למופת – כיסינו כמעט את כל הארץ בטיולי תניק, עד לאום רשרש הגענו, ותניק היה מנצח על ההכנות ויורד לפרטים הקטנים כמו מפות, מצפן, משקפת, מים ואפילו הקציעות הטעימות מהמטבח של דגניה.

זואולוג וצפר חובב מעולה – אני זוכר איך תפסנו נמייה והחלפנו אותה בפקולטה לזואולוגיה בירושלים בקופה דודו, לשמחת ילדי דגניה.

בן מסור – טיפל באביו במסירות ובהתמדה במשך כל השנים הרבות שאבא קיפניס חי.

חבר שומר אמונים – שמר כל השנים על קשר עם החברים ממחלקת משמרות, מתורג'מן ועד רפול ומסימון ועד נועם. בזכות תניק אני הגעתי לפלמ"ח – בהפוגה הראשונה במלחמת השחרור, ביוני '48, במסדר היציאה לחופשה, בני מהרשק ביקש שכל אחד יביא לגדוד עוד אחד בגלל האבדות הגדולות שהיו לגדוד, ותניק הביא אותי. השנה האחת שהייתי בגדוד הרביעי תרמה לי רבות בהמשך מלחמת העצמאות. יהי זכרו ברוך.

אמי יבנה

יונתן בן משה – תניק

תניק, נזכור אותך רוכב על אופניים בלי ידיים, בבגדי עבודה כחולים, ממהר לעבודה בטולגל. נזכור אותך חמוש במשקפת על הצוואר, שמא ייעלמו מעיניך בן כנף, ציפור שיר או עופות מעופפים. הטבע ועולם החי היו עולמך אחרי המשפחה. אין פלא ששנים רבות עבדת בברכות הדגים. במפגשים אתך בצעידות הבוקר בדרכי דגניה נפגשנו תמיד בבת צחוק, ולא אחת סיפרת אנקדוטה או אגדה על אנשים ובעלי חיים. הרבית להשמיע באוזני לא אחת: "כשהייתי מזכיר חברי המזכירות דרשו את שובך מבית החולים לעבודה במרפאת דגניה, ואני מנעתי זאת". תמיד הוקרתי לך תודה על התמיכה בעבודתי. והיו מפגשי בוקר כשמקל הליכה מתחת לבית השחי או משמש לך כמשענת, ובידך פרח לחברה הראשונה שנקרתה בדרכך. לפעמים אני זכיתי. והיו מפגשים רכובים על קלנועית. הרגליים, לדברך, נחלשו, אבל החיוך נותר כשהיה. מחלתה של נינה, זכרה לברכה, שינתה את כל עולמך. בביקורי בביתכם ראיתי אותך לרוב מצטנף במעיל ומתנתק מן העולם הסובב אותך. ואז באו הנפילה, האשפוז בבית החולים, הניתוח והשיקום. באתי לביקור, והמפגש היה עצוב. העיניים כבו, בת הצחוק נעלמה. שוחררת להמשך שיקום בבית האבות יוקרה ביבנאל, ומשם באה המגפה ולקחה אותך מאתנו. והייתה לווייה, ונבצר בגלל אותה מגפה להגיע. תניק, תנוח בשלום על משכבך. נינה נמצאת לצדך. באחת נפטרו אבא ואימא. תנחומי לכם, ילדים ונכדים. תנחומי לכל משפחותיכם. חסרות המילים להביע... ותודה לרזיה וסנטי, שנשאו על כתפן את המשא הכבד והכואב.

טובה כהן

למעוניינים – מצורפים שני קישורים לתמונות וחומרים נוספים על תניק.

קליפ יום הולדת 80: <https://www.youtube.com/watch?v=GIhqlbMMgV4>

החוג לצפרות: <https://www.youtube.com/watch?v=9geCWbmEmzo>

חברתנו היקרה
נינה בן משה
איננה

בית דגניה אבל עם המשפחה

נינה בן-משה

כ"ח אדר א' תרצ"ח – כ"ו ניסן תש"פ

1 במרס 1938 – 20 באפריל 2020

נינה

נינה נולדה ב-1.3.38, בת זקונים ליונה וליעקב בודניק ואחות לצחיק (יליד 1923) ולאמי (יליד 1928). שש שנות ילדות מאושרת היו לה עם גננת מופלאה (מרים זינגר) ואבא אוהב. אבל השנים המאושרות תמו בהיותה בת שש, כשאביה עזב את אמה ואת דגניה. השנים בבית החינוך לא זכורות לה במיוחד. היא הייתה ילדה חברתית ומקובלת, אהבה בעיקר את המקצועות ההומניים ואת מקצועות התנועה – ריתמיקה והתעמלות. חברתה הטובה באותו זמן הייתה שמחה עבאדי, שהייתה גדולה ממנה. שותפות היו למשובות ילדות, לטיולים בשתיים ובעיקר לאהבה לריקוד. שנות בית ירח זכורות לה יותר, גם בזכות החיים בצריפיה והמגורים בה וגם בזכות מורים נפלאים, כמו מרדכי שלו (בתנ"ך ובספרות) ונעמי וגדעון שמר (במוזיקה ובדרמה). בהשראתם של גדעון ונעמי שמר ניצתה בנינה אהבת הבמה, וזו המשיכה למלא את עולמה לאורך שנים. לאחר הנישואים לתניק נולדו, בתוך 4 שנים, נגה, גילה ואיתי. כשהיא מטופלת בשלושה ילדים קטנים הקדישה את רוב שעות אחרי העבודה שלה להפקת הצגות ולחוגי דרמה בדגניה ובבית ירח, ובמקביל ריכזה במשך כמה שנים, באותן "שעות פנאי", גם את ועדת התרבות של דגניה. תניק גויס לטפל בילדים בהעדרה.

בשנת 1986 יצאה ללמוד הוראת מוזיקה באורנים, וכשחזרה קיבלה על עצמה את האחריות לחיי המוזיקה בדגניה. עודדה את הילדים ללמוד נגינה באולפן למוזיקה, לימדה תאוריה, והקימה עם הילדים תזמורת שליוותה את החגים.

ובמקביל נכנסה לעבוד בבית יעל, לאחר עזיבתה של אהובה נתן, שניהלה אותו. במשך כעשרים שנה ניהלה נינה את בית יעל, ואז יצאה לפנסיה.

עד כאן – קיצור תולדות נינה. אבל אין בפרטים הללו אפילו כדי צל חיזור מדמותה. נינה, בת בלי גיל, פצצה של אנרגיה, שמופנית כולה ליצור או לעצב את המציאות לפי חלומה ותכניתה. וחלומות ותכניות היו לה בתחומים רבים ושונים: בבימוי, בהפקה, בתרבות, במוזיקה, בעבודה בבית יעל וגם בעיצוב פני הקבוצה. יכולת להזדהות עם החלומות/תכניות הללו ולשמוח על הכוח המניע אותם, ויכולת שלא... אדישות מולה לא הייתה אופציה. לא תמיד הסכמתי אתה, ולא פעם לא ראינו עין בעין את הדברים. זה לא הפחית מהערכתי לעצמתי המעורבות וההשקעה שלה באותו עניין.

מחלת ה-ALS יצרה ניגוד עצום בין היכולת המנטלית הגבוהה שלה לבין היכולת הגופנית שהלכה ונשחקה. לכל אורך תקופת המחלה הופנתה כל האנרגיה העצומה שלה למאבק לניהול הגוף ההולך ונחלש על ידי כוחות הנפש. לכך גויסו כל כושר התכנון, היצירתיות, העקשנות ורוח הקרב שלה. עמדתי משתאה ומלאת הערצה.

שתי מלאכיות ירדו לעזור לנינה בקרב נגד המחלה. הראשונה הייתה רזיה, שידידותה עם נינה נרקמה בתקופת עבודתן המשותפת בבית יעל. והרבה יותר מאוחר הצטרפה אליה סנטי, המטפלת האולטימטיבית. שתיהן עשו, כל אחת בדרכה ובשילוב ידיים, כל שיכלו כדי לעזור לנינה במלחמתה.

אני רוצה לספר שני סיפורים קטנים שיאירו את המאבק הזה. הראשון הוא סיפור הפג. כשהגיע הזמן לתגבר את יכולת השתייה הנחלשת בהזנה דרך פג הגיעה נינה לאיכילוב להשתלט פג על ידי אחד מגדולי המומחים בתחום. ההשתלה עברה בהצלחה, וחזרנו הביתה שמחים וטובי לב. אבל אחרי שעות ספורות נשלף כפתור הפג ללא חזור. במשך 3 ימים אין תשובה מאיכילוב, והפג אינו יכול למלא את תפקידו. אז היא עלתה לפוריה לנסות לקבל עזרה משם וחזרה בלא כלום, אחרי שלא נתנה לרופאים שם, שנראו לה טירונים, לגעת בה. אחרי יממה נוספת לקחה אותה רזיה לד"ר אוסמה בבית חולים "העמק", והוא השתיל לה פג זמני והזמין אותה לחזור אחרי שבוע להחלפתו בפג קבוע.

וכאן אני נכנסת לתמונה. יום אחד אני מקבלת טלפון חירום: צריך להסיע את נינה לבית חולים "העמק" עכשיו! ד"ר אוסמה מחכה לה לסדר את הפג הקבוע. התייצבתי. הגענו לבית החולים, והורדתי את נינה על יד הבניין. אבל לא נותנים לחנות שם, אז ירדתי למטה לחפש מקום חנייה. הסיפור התארך, וכשחזרתי אל המבנה התברר שמרפאת הגסטרו היא בכלל במבנה הסמוך. בעוד אני מסתבכת במסדרונות ומנסה לאתר את מחלקת הגסטרו אני חושבת לעצמי: איך נינה הסתדרה פה בלי קול? הגעתי למחלקה, ואני שואלת את המזכירה על נינה בן משה. היא לא שמעה שם כזה. נינה לא נראית באופק. איך אני מאתרת אותה עכשיו? אני שולחת לה SMS: אני במחלקת גסטרו, איפה את? ומחכה לתשובה שלא מגיעה. כשאני מסתכלת מסביב בייאוש אני רואה את נינה בפתח אחת הדלתות מנפנפת לי. בלי קול, בעזרת לוח הכתיבה, היא מצאה את המקום, התלבשה על ד"ר ורד, הרופאה הכי נחמדה שם (כי אוסמה לא היה באזור), וזו טיפלה בכול במאור פנים וביעילות, כולל המצאת טופס 17 שלא היה בידה. כשנפרדנו מהרופאה נינה שאלה אותה: את רוצה שאכתוב לך מקאמה? ד"ר ורד לא יודעת מה זו מקאמה, אבל לאחר הסבר קצר היא מסכימה ונותנת לנינה את המייל שלה. אחרי כמה ימים נינה שולחת לה את המקאמה שסופה הוא כזה:

"חזרנו ל'העמק', למחלקת הגסטרו, ללא ניירות רשמיים...

פגשנו את ד"ר ורד, שמעה והבינה, התחילה להזיז עניינים.

סידרה טופס 17, הביאה ציוד,

והחליפה לי פג כמו שנחוץ.

אני שוכבת, רגועה, מתבוננת בה...

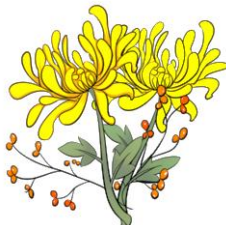
ביופייה, בידיה, זריזות ועדינות,

וחושבת:

כל מה שלא קרה לי באיכילוב המפורסם!!

קיבלתי בבית החולים "העמק" בחיבה ובחנם..."

וורד עונה לה: "נינה, התרגשתי עד דמעות. הרבה זמן לא התרגשתי ככה. תודה לך. ורד".

והסיפור השני הוא סיפור החוברת על דגניה.

נינה החליטה לערוך מתנה לחברים לקראת יום ההולדת ה-110 של דגניה – חוברת מאגדות המקום. ואת החלום הזה היא צריכה להגשים. אין תירוצים, ושום קושי לא יעצור אותה. היא הפעילה את רזיה, את צוות הארכיון ואת בלהה, ונמצא גם המעצב, איש מופלא, אבי מקו 2 באפיקים. ובינתיים כוחותיה ויכולותיה של נינה הולכים ודלים. והיא כבר לא יכולה לכתוב, רק להצביע על אותיות בלוח שמונח לפניו. אבל היא לא מוותרת. היא צריכה להגיע אל אבי, להעביר לו בעצמה את בקשותיה ואת הוראותיה. רזיה ואני, בכוחות משותפים, נוסעות אתה לאפיקים ומפגישות אותה עם אבי. והוא, בשקט, בלי רוגז, מקבל את המצב ההזוי הזה ומשתדל בכל כוחו לעשות את המיטב. ואכן, עשה. עריכת החוברת הושלמה. ועכשיו נינה יכולה לשחרר את החבל וללכת לקראת הסוף. אל הסוף הזה, עד הנשימה האחרונה, ליוו אותה שתי המלאכיות שלה. כששלחתי לאבי הודעה על לכתה של נינה ענה לי: "הי רחלי, לא אשכח אותה כל חיי ובכלל את המפגשים המקוריים אתכן. תנחומיי למשפחה". גם תנחומי כולנו.

כתבה רחלי בן צבי

נינה

אימא שלי הלכה לעולמה, בת 82 שנה במותה. נפטרה ממחלה קשה, A.L.S., ועברה למקום טוב יותר, נקי ממחלות, וירוסים וצרות אחרות. בשנים האחרונות היא חיה בדממה, יכולת הדיבור נפגעה, ולבסוף מיתרי הקול השתקו לגמרי. בן רגע היא הפכה מבולדוזר שדוחף 5 טון אדמה לפורד פרגוסון ישן שעומד בפינה הרחוקה בגן ילדים. אישה שהחיים שלה היו הקיבוץ והתמריץ שלה היה לתרום לזולת, לא הפסיקה לעשות ולתרום. בשנה האחרונה, למרות המחלה ועם קשיים גדולים, התנדבה לכתוב חוברת שירים, "אגדות דגניה", לכבוד יומולדת 110 שנים, וסיימה אותה לפני מותה. היה בה רצון עז לחיות, והיא נלחמה במחלה כמו חבורת אריות רעבים. אימא שלי הייתה ג'ינג'ית ואנרגטית במיוחד. לחגיגות 50 שנות נישואין ב-2010 כתבתי עליה את המילים האלו: "פעילות ענפה רבת שנים בציבור, בתרבות מאות הצגות היא ערכה וביימה, לפעמים בדחיפות. כמו השפן של דורסל שלא נגמרת לו הבטרייה ואת שעת הזריחה היא מקדישה ליוגה מול עבודייה". היא אהבה את דגניה, הכנרת ונופי העמק והגולן. מאחר שאבא לא הסכים להכניס אותה לחוג צפרות (היה להם חוק שלא מקבלים בני זוג) היא הקימה חוג עם 3 חברות ונתנה לו את השם – "חוג הסרטן" (2 מחברות החוג היו חולות סרטן) והייתה יוצאת אתן לטיולים בארץ מצאת החמה עד צאת הנשמה.

את הטיול הגדול של אחרי הצבא היא עשתה בגיל 60, נסעה עם חברה לטיול תרמילים בהודו, ארץ המקדשים, ומאז לא הפסיקה לטייל, על אף עיסוקיה הרבים ושמירה על אחדות המשפחה. תודה, אימא, על העצות במשברים ובחיים בכלל, על הברכות-מקאמות בימי הולדת וחגים, על שהעברת לי בגנים את הזיקה למקאמות, על שדאגת לג'וליה מאז שעשתה עלייה ועזרת לה להתאקלם בארץ. תודה על היותך אימא טובה וסבתא נהדרת. יהי זכרה ברוך

איתי

דודה נינה איננה

אני חושב שהזיכרון הכי מוקדם שלי מדודה נינה הוא מהבית בשכונת קוקוריקו, ליד שער הכניסה הישן לדגניה ושדרת הברושים. אני זוכר עדיין את טעם הטוסטים המופלאים – לחם פשוט עם גבינה צהובה בסיסית ובצל – שהיא הייתה מכינה בתנור שהיה במרפסת. אני זוכר הצגות שדודה נינה ביימה – "יום מושלם לדגי הבננה" של סלינג'ר באשדות יעקב והצגה שמבוססת על סיפורי מיתולוגיה הינדית עם מוזיקה הודית מכושפת. וויכוחים עם צעקות עם אבא שלי על דיין – כשהוא עוד היה בפוליטיקה. הוא היה בעד והיא הייתה נגד. וגם – דודה נינה פותרת החלומות שאבא שלי היה מתקשר אליה בבוקר כדי שתפתור לו את החלומות, רבים מהם על הבית שהם גרו בו בדגניה. פיקניקים באום ג'וני וליד הירדן, ואיך היא הייתה אורזת לאיתי ולי צידה לדרך כשהיינו לוקחים את הקיאק של תניק לשיט על הכנרת. אני זוכר איך כשאחי ערן נפטר נינה באה להיות כל השבעה עם ההורים שלי. ושיחות על ספרות, בכל פעם שהיא קראה ספר חדש שהצית את העניין שלה, ועל מוזיקה ואמנות. אני זוכר איך בפעם האחרונה שביקרנו אותה, כשכבר היה לה קשה מאוד לתקשר, היא התעקשה, במאמצים גדולים, להראות לי סיפור אחד מסוים שהיא כללה ב"אגדות דגניה" – הסיפור על ברנרד שו וקיפניס. ואיך בתקופה האחרונה העסיק אותה מאוד הסיפור של אבא ואימא שלה, או זה שלא היו לה כל כך אבא ואימא, כמו שהיא כתבה בשיר: "היו לי אבא ואימא עד גיל חמש". היה ברור שזה עדיין מכאיב לה, כמו אז, כשהיא הייתה בת חמש, כשחשבה שאבא שלה לא אוהב אותה יותר. כמו שהיא מתארת בשיר – איך אחיה הגדול צחיק אמר לה שאבא עזב אותם כי הוא חי עם אישה אחרת והבת שלה בחולון, אבל היא סירבה לקבל שזו אכן הסיבה: "והלב שלי אמר – 'אתה לא יודע, זה לא נכון, הוא פשוט הפסיק לאהוב אותי, בעד זה הוא עבר לחולון'". ואולי הייתה גם איזו בהירות של השלמה, אחרי כל השנים האלה. דודה נינה הייתה נוהגת לומר שיש חוק קוסמי שדברים דומים מתרחשים בסמיכות זמנים. אולי היא ניבאה את מותה שלה ושל תניק בזמן כל כך סמוך... מעל הכול, היא הייתה אדם שידע להיות בקוסמוס, עם רגישות גדולה לדברים ולזמנים ועם אהבת חיים ואומץ להתמודד עם מעקשי החיים ועם המוות. היא תחסר לנו.

יובל, בנו של אמי

נינה של הכול וכולם / איתי קיפניס

כבר משחר ילדותי התוודעתי לעובדה שנינה,
מעבר להיותה אימא לי ולאחיותיי, הייתה במובן מסוים נינה של הכול וכולם.
היא קיימה את הצוואה של קיפניס:
"חמשת הדיברות שבשבילם כדאי לחיות –
אהבה, משפחה, ילדים, טבע ומוזיקה".

נינה של ילדי דגניה, "נערי נינה"
איתור כישרונות צעירים
לימודי פסנתר, חלילית וגיטרה
באולפן ובבית ההורים.

נינה של טיולים
לראות את העולם
נינה של הבנים, הנכדים
ובית חם.

נינה שלכם
שלנו בגעגועים
נינה של תניק
לכל החיים.

נינה של בית ירח
ביולוגית במעבדות
נינה של הקיבוץ
אספות חברים, ועדות.

נינה של טבע, באינטראקציה עם הנוף
נינה של בישולים?
ממש לא... אין מצב!
לא בשר, לא עוף.

נינה של בית יעל
על הבוקר קפה עם הל
20 שנה טיפול בזקנים
חתיכת היסטוריה, רובם מהראשונים.

נינה של חברות מאילת עד החרמון
נינה של טיול לראות עגורים באגמון
נינה של שקט, של סידור רשימות
כותבת מקאמות, פותרת חלומות.

נינה של תאטרון, של סרטים, של ספרות
נינה של אהבה למוזיקה ואמנות
נינה של רגש, של צחוק ושמחה
נינה של חכמה, של דעה בטוחה.

הרהורים על כאב שבלב עם לכתה של נינה

הצפוי המאיים בא כאילו בהפתעה, וידו לבסוף הייתה על העליונה, לא בקלות ולא באבחה אחת אלא בקרב קשה ועיקש של אישה שחייתה תמיד עד הקצה, לא נכנעת ובוחרת להמשיך בכל העצמה האדירה, משיבה מלחמה שיערה. והוא, הצפוי, התקדם וזחל והתייצב ובחר זווית אחרת לתקוף ועוד דרך נוספת באיגוף משמאל, בוחן את דרכו, ולא יכול לה כי הפעם בחר באישה לוחמת ונחושה לנצח. הצפוי הוא שעורר בה מחדש רוח קרב כנגד מגבלות הגוף, והוא שעורר בה את מעיין היצירה לכתיבת מקאמות בחריזה ובהומור, והיא שעצרה בעדו עד לסיום כתיבת הספר "אגדות דגניה".

נינה, חברתי, חברתנו היקרה. ליווינו אותך היום בדרכך האחרונה, וכמו שחיית את חיך, על גלי מים סוערים, כך היית בסופם.

היית אימא ואשת משפחה, הקמת עם תניק משפחה גדולה וענפה, אימא וסבתא אהובה. היית אישה של תאטרון ובמה, ממחיזה ומעלה הצגות במסיבות בר המצווה ובמסיבות הקבלה לחברות. אישה של מוזיקה, מטפלת בילדי בית הספר ושנים רבות בבית יעל, כאם הבית, בדאגה לנזקקים ששהו בו. דאגת לקיום הבריאות ולקיום התרבות והרוח כחלק מהמשך קיום החיים. הקמת "חברת טיולים פרטית" עם חברות, והמשכת לטייל גם בימי חוליך.

היית דמות ססגונית, בעלת קשת צבעים רחבה, תמיד רואה למרחוק ומובילה ליעד. כך עמדת איתנה כלפיד בוער בראש המחנה כשדגניה עמדה לשנות את דמותה לקיבוץ המתחדש.

נינה, יחד גידלנו ילדים, גורם שקשר בינינו קשר מתמשך. בהיותך בבית יעל נועצת פעמים רבות בנושאי בריאות. יחד גילינו צורך והקמנו צוות לוותיקים ולמבוגרים, שעמדת בראשו עם חברים נוספים, לשם שמירת בריאותם וזכויותיהם. משנבחר צוות הסיעוד אך טבעי היה שנצטרף אליו כנציגות הציבור במטרה להביא למודעות את כל צורכיהם.

קשרים אלה הפכו גם לקשרים ולמפגשים חברתיים הדוקים ביותר, עם שירה וניגון ועם תניק המתופף.

לימים הופיעה מחלתך כרעם ביום בהיר. על כולנו ניחתה הידיעה שהיא פגעה בך ללא רחם ונטלה ממך את כוח הדיבור. נלקח ממך הכוח לבטא את המחשבות והרגשות מרחיקי הלכת כתמיד.

נינה, ליוויתי אותך בתקופת חוליך. תודה שאפשרת לי לעמוד לצדך במאבק ובגבורה הבלתי נלאית עד שהמחלה יכלה לך והכריעה אותך לבסוף.

כשם שחיך היו תמיד בסערת הזמן, כך גם בעת מותך, בתקופה הזויה של ספקות ודילמות, של בלימת שגרת חיינו, עם הטלת צווי בידוד, סופם עלום, סופם – מי ישורנו.

הכול התרחש באחת. תניק אושפז, נותח, חלה בנגיף ונפטר, ונבצר מרבים להגיע ללוויה.

עוד זה הסתיים, והתבשרנו בבשורה המרה שנינה חברתנו נפטרה.

נינה, הסתיימו חיך ובאו אל קצם. לא בשקט ודממה, בסערה עלית השמימה, כבחייך כך במותך?

הקמת לך מצבה עוד בחיך. רבת פעלים, חיית חיים מלאי תוכן ומשמעות.

למרות הצפוי בא הזעזוע.

ימתקו לך רגבי עפרך, רגבי אדמת דגניה.

נגה, גילה, איתי ותרצה עם כל המשפחה הענפה, הייתם להוריהם משענת חזקה ותומכת.

אתכם בכאבכם בצער העמוק מנשוא על אבדן אבא ואימא באחת.

לרזיה וסנטי המטפלות, שלכן חלק הארי בכל דרכי חיי ניה במחלתה, באחריות ובמסירות אין קץ – שתהיינה תמיד בצד המעניק ולא הנזקק.

טובה כהן

ניה

חיך ומותך – דבר והיפוכו.

חיך ומחלתך – שונים ומשלימים.

לפני כארבע שנים קיבלת את הבשורה על ה-ALS.

וכשם שניהלת את חיך – כך ניהלת את מחלתך.

למדת אותה באינטרנט, נכנסת לעמותה, והיית פעילה.

קיבלת אותה, וידעת איך ליעל אותה.

ה-ALS חשב לנצח אותך אבל העצים את יכולותיך האחרות –

כשנלקח ממך חוש הטעם – המשכת לפתוח שולחן ולכנס סביבו, סביבך, את חבריך...

כשנלקחה ממך יכולת הדיבור – התחזק זיכרון מעשייך.

כשנלקחה ממך האפשרות לנשק – הבעת את אהבותיך בחיבוק חם ומילים מלטפות, מפרגנות...

כשנלקחה ממך השליטה ביד שמאל – הדומיננטית –

חיזקת את כל התקשורת האחרת, האולטימטיבית...

המשכת לנבוע וליצור מקאמות, סיפורים ושירים.

כשנלקח ממך רישיון הנהיגה – כלום לא הפריע לך להגיע למחוז חפצך.

הלחנת בפסנתר שירים שהיו טמונים במגרה.

אהבת להיות מבקרת סרטים בבית גבריאל, ואחר כך בערוצים ראית סרטים ישנים וטובים, שחיכו רק

לביקורת שלך...

המשכת לטייל ולאהוב כל פרח וציפור

במשעולים בין דגניה לכנרת.

המשכת לרחוץ בים ובירדן ולצעוד לאום ג'וני.

בחלומותיך טיפלת בתת מודע, בדברים הבלתי פתורים בחיך, נתת להם את הפענוח שלך, בלי ויכוח.

גם הקווים המקבילים – תניק וניה – קיבלו תפנית, והתקרבתם בדאגה הדדית ובקשר מיוחד כל כך.

הייתי שם בשבילך, בנהיגה, בדאגה, בחיבוק, בניסיון להקל על המכשולים שהלכו ונערמו בדרכך ועוד...
הייתי אתך בשבילים, בטיולים, בקריאת המקאמות, פירוש החלומות, הפקת החברות ועוד...
הייתי לך לפה, "הדוברת", איש הקשר עם קופת חולים, המשך הטיפול, עם הביטוחים השונים, עם אנשי
הקיבוץ, עם החברות, המשפחה ועוד...

"לכל איש יש שם

שנתן לו אלוהים

ונתנו לו אביו ואמו

...

ונתן לו מותו"

(זלדה)

תודה על כל מה שקיבלתי ממך.

אוהבת ולעד אוהב,

רזיה

נינה ותניק/תניק ונינה –

זיכרונות מחברים, שכנים וידידים קרובים!

האמת, לא התכוונתי נפשית ורוחנית ל"אירוע" מצמרר כמו זה. ידענו כולנו על מצבה של נינה בשנים האחרונות לחייה, וגם היינו מודעים היטב למצבו של תניק (לפחות בשנה האחרונה שלו), אולם לאבד את הזוג הזה תוך 10 ימים, את זה לא "לקחנו בחשבון" בחלומות הכי קשים שלנו. בכוונה קראתי לכותרת רשימה זו כמו שקראתי – היות שהקורונה מנעה ממני להיות בהלווייתו של תניק (הוזהרתי על ידי הגורמים המוסמכים לא להגיע), ולכן זו רשימה הכוללת את שניהם. בהרהור חטוף, אני חושב שחוץ מהמשפחה הקרובה יש לי "שעות תניק" יותר מכל חברי דגניה. זה התחיל בשכנות שלנו ב"קוקוריקו", אחרי הצבא, בטיולים משותפים אחרי מלחמת ששת הימים, ב-3 השנים שעבדנו יחד במדגה (לפני שתניק עבר לטולגל) וגמור בשכנות שלנו בבית המשותף שבו אנו גרים, בערבים רבים שבילינו יחד תוך צפייה בטלוויזיה בספורט, בסרטי טבע וכולי, שמיעת קונצרטים ועוד. תניק, שהיה סייר בפלמ"ח, איש טיולים וסיורים בטבע, מעקב כמעט יומיומי אחרי ציפורים שונות במעופן, קינון, נדידתן וזיהוין, היה גם אדם חובב טלוויזיה והקלטות שונות. הקים בזמנו בדגניה מועדון קלטות וידיאו שלא היה מבייש שום רשות שידור בארץ. כשהיינו רוצים לבלות יחד בצפייה במשחקי כדורגל או טניס היינו מסכמים על שעה – מגיע אליו, תופס את הכורסה לידו. נינה הייתה בינתיים מכינה קפה עם עוגיות מאפה ידיה, ולעתים היינו מעבירים ערב שלם עד שעה מאוחרת. כמובן שתוך כדי היינו מנתחים ביחד משחק שחמט, מנסים לפתור בעיות ו"סיומים" בשח בדירה חמה, מכניסה אורחים לדוגמה.

אין זה סוד שתניק היה "טיפוס" מיוחד במינו, איש בעל אופי לא קל ועקשן יותר ממני, אולם ב-3 השנים שעבדנו יחד במדגה הצלחתי לאבחן באיש את כל הצדדים החיוביים שבו ומדי פעם להפיק תועלת מזה גם לעצמי. דוגמה: זיהוי ציפורים ממרחקים עצומים. מה שלא ראיתי במשקפת הוא ראה בעיניים רגילות ועוד. נינה ותניק היו חברים וידידים במלוא מובן המילה. כשהזמינו אליהם הביתה לאירוח, ולא משנה מאיזו סיבה, ידעת שאתה בא לא בשביל "לעשות עליך רושם" אלא לשבת בחברותא ולשוחח על פוליטיקה, מדינה, קיבוץ וכולי בבית שהפך ברבות הימים ל"מוסד", לא רק לטובה ולי אלא לעוד מספר זוגות שיצרו "מועדון נינה ותניק".

הרומן שלי עם נינה התחיל גם כן בשכונה שלנו ב"קוקוריקו" – אני אחרי צבא, והיא אחרי נישואיה עם תניק – והמשיך במסיבות ובחגים שונים של דגניה. אני ריכזתי אחרי הצבא 10 שנים את ועדת ספורט וועדת תרבות. נעזרתי בנינה הרבה במה שקשור לתוכן ערבי המסיבות, בריקודים, כבת זוג קבועה שלי לריקודים בחתונות ובחגים ובכלל, בעודף הרעיונות ששלפה בלי למצמץ. לעתים חשבתי לעצמי: איזה כריזמה יש בה שהיא משפיעה עליי כל כך מהר?

לנינה היה משפט כזה: "חנצ'יק, תקשיב אליי. אני רוצה להסביר לך משהו". התקשיב הזה היה מוציא אותי מדעתי, עד שפעם אחת אמרתי לה: "תוציאי מהלכסיקון שלך את הביטוי תקשיב אליי. אם עוד פעם כשאנחנו נכנסים לוויכוח בינינו את אומרת לי את זה אני מפסיק לדבר אתך". מה חשבתם הייתה התגובה שלה? היא מרחה חיוך כזה על הפנים שגם אני התחלתי לצחוק יחד אתה.

כמובן שלעולם לא אשכח את יחסה החם לאימא ז"ל כשהתה בשנתה האחרונה בבית יעל. אילו מסירות וסבלנות היו אצורים בה לצד קשיחות ועמידה על שלה כשהיה צריך. נינה הייתה דוגמה לבת דגניה שילדותה לא עברה תמיד על מי מנוחות, בלשון עדינה, ושהפכה במשך השנים לאחת החברות הדומיננטיות ובעלות ההשפעה בדגניה בהרבה שטחים. במאמר מוסגר, נינה לא הייתה יכולה לסיים את היום שלה אם היא לא השפיעה על משהו בחיינו.

אפשר לכתוב על הזוג הזה סיפורים שונים לאין ערוך, אולם אני מרגיש שבשורות שהעליתי על הכתב מיציתי לעצמי ובעיקר לחברי דגניה מספר נקודות מוצא הקשורות בחייהם ולצער, גם בסיום חייהם, שעבר עלינו בהפתעה כה גדולה.

לא נשאר לי אלא לומר למשפחה המורחבת, לבנות, לבן, לנכדים/ות ולקרובים באשר הם: זכיתם לחיות תקופה ארוכה עם זוג הורים מיוחדים במינם.

תהיו גאים בהם, ושמרו בתוכם את הגנים שלהם לתמיד.

יהי זכרם ברוך.

חן ברק

ברכות לנינה ליום הולדתה / טובה ברק

לנינה שלנו, חברתנו ושכנתנו, האחת והיחידה,
מניין שנותרה מי ידע? הרי הן כמו חידה,
מתנהגת כבוגרת, בעלת ניסיון וידע, אך נראית כילדה.
אם לא הייתה קיימת צריכים היו ליצור לנו אחת כמותה,
כי אי אפשר בלעדה.

מה נגיד ומה נאמר, ידה בכול ויד כל בה.
אישה רבת פעלים, עסוקה וטרודה כל ימיה בעשייה,
בעלת מרץ בלתי נדלה בכל אשר תפנה.

נבונה, מצחיקה, מאוד מוכשרת, מנגנת, דואגת,
תורמת, עוזרת, תומכת, מתאמת ומקרבת.
סקרנית, דעתנית, אכפתית, חברה אמיתית,
נלחמת, נאבקת בשיוך, בירושות, בבחירות,
ומצליחה לא פעם להזיז ולשנות.

חורשת את הארץ ברגליה, לא מפסידה אף טיול,
בצפון, בדרום, קרוב, רחוק, וטסה גם לחו"ל.
לא מוותרת, רוצה לבלוע את כל העולם,
ובינתיים בדרך מדהימה עוברת ועוקפת את כולם.

נינה, נברך ונאחל בריאות טובה עוד הרבה שנים,
ותמשיכי ליהנות מהחיים, עם הילדים והנכדים
ועם החברים מכל הגילים והסוגים והמינים.

מהחברים והשכנים טובה וכן והקוקיות

ראשון, 1 במרס 2015

לנינה / אורה הדס

לנינה, שהגיעה לגבורות – נסקור מעט אירועים
שיאירו את אישיותה רבת הפנים
כפי שהשתקפו במעשיה
לאורכם של 80 השנים.
כבר בילדותה בלטה בכישוריה
שהונצחו בספר שדן בדגניה וילדיה
מצולמת עם שתי צמות הילדה נינה
שכבשה את לבם של יוצרי הספר
שתיעדו את דגניה והחיים בפלשתינה.
וכך לאורך חייה, שלא היו בדיוק פשוטים
סיפקה מלוא חופניים אירועים מקוריים.
אתאר מספר אנקדוטות מחייה
שיאירו מי זו נינה ומה הן דרכיה.
מקורית, סקרנית, לא צפויה ולעתים מפתיעה
וזאת בלשון המעטה.
מרדכי שלו פגש בירושלים
אחד/אחת מבני הכיתה של נינה
שהיו תלמידיו וכך קבל בפניו.
מצר אני על שנינה תלמידתי ברוכת הכישורים
לא עשתה עם עצמה דבר – ולא מיצתה
יכולותיה במשך כל אותן השנים.
כששמעה זאת כלת השמחה
אמרה: ביימתי, ניגנתי, עשיתי המון, בדרכי
כפי שהתאים לי.
נינה ידועה כחובבת טיולים ומסעות
בארץ מסוימת הגיעה עם חברה לאחד המלונות.
השאירו התרמילים והמזוודות
והלכו לאורך חוף ערפילי וקסום לחפש הרפתקאות.
הלכו מספר קילומטרים, הערב ירד
לחזור למלון הראשון – לא בא בחשבון
ממולן מתגלה מלון, והחלטה מתקבלת מיד
נישן כאן ונחזור רק למחרת.
והחברה דואגת, מה יהיה ואיך זה ייגמר?
ונינה מרגיעה בביטחון – הכול יסתדר.

בבוקר עם אור ראשון קמות השניים
ונושאות פעמיהן חזרה
לקחת המזוודות ולהמשיך בנסיעה
חרש-חרש נינה מתגנבת למלון הראשון
לוקחת הציוד – וכל המלון ממשיך לישון.
אך בכל חייה נינה פעילה
בדגניה ובחיי הקהילה.
כשהיא מתלבשת ומחליטה על נושא
בשכל ומניפולציה מגייסת אותך גם אם אינך רוצה.
כי נינה מניעה גייסות שלמרותה סרים
ואם יש צורך היא תזיז גם הרים.
אילולא נינה תהליך השינוי
לא היה קורם עור וגידים
ולא היה לו סיכוי.
זה התהליך הכי חשוב ומשמעותי
שנעשה בשנים האחרונות
שהצמיח את דגניה לעתיד וגרם לשינוי חברתי.
לא ציינתי את פועלך בוועדת מבוגרים ובסיעוד
דואגת לזכויות הגיל השלישי ללא לאות.
ועל כן אסיים בקטע מה"נביא" של חליל גובראן
"על הנתינה":
"אתה נותן אך מעט, עת נותן אתה מרכושך.
רק עת נותן אתה מעצמך, זוהי נתינת אמת.
יש הנותנים מעט מן המרב אשר להם וכבוד חפצם
ויש הנותנים את כל המעט אשר להם –
הם המאמינים בחיים, הם מלח הארץ וטנאם מלא
תמיד".
אני מקווה שתכוונתיך כלוחמת ללא חת
יעזרו לך במאבק הקשה מכל – לחיות!
להמשיך לטייל לשמוע מוזיקה
לראות תאטרון וסרטים
וליהנות עם תניק מילדייך ונכדייך
המקסימים.
כל עולמך.

שבת 10 במרץ 2018

נינה / איתי קיפניס

היא הייתה ילדה קטנה
מנומשת, אדומה
עם צמתה הארוכה
בין אחים הייתה מלכה.

הקיבוץ היה צעיר
אב נוקשה ואף מחמיר
מנהל הלימודים
דגניה, שנות הארבעים.

טיילה היא בשדות
אחרי חיפושיות
ומצאה גוזל בקן
על גדת נהר ירדן.

ישראל במלחמה
ערבים בכל פינה
טנקים דוהרים מצמח
קו הדגניות עוד בפתח

חברים לחמו בעוז
הם ירו מתוך מעוז
טנק אחד נשאר בפנים
זכר לאותם ימים.

השמחה הייתה גדולה
ריקודים וצהלה
יום חלף, שעת בוקר מוקדמת
דגניה איתנה עומדת

הילדה הזו גדלה
והפכה לנערה
בהלכה ביום בכביש
מה קרה שם?
עייסק ביש.

משאית הגיחה פתע
הנהג בה הסתכל
הוא עצר בכל הכוח
אך בברקסים התבלבל.

הוא קפץ מהחלון
אל המים הקרים
וצפו בו מכל עבר
השבים והעוברים.

נינה נשארה שלמה
מנומשת, אדומה
עם צמתה הארוכה
בין אחים הייתה מלכה.

מצורף קישור לזכרה של נינה: <https://vimeo.com/409695728>